

L'Educació per la Pau a les escoles : un eix transversal del currí- culum incòmode

Francesc Riera

Molts fets de l'actualitat mostren cada dia la necessitat de la pau per a la dignitat de la vida humana i la sostenibilitat del planeta. L'article fa èmfasi en la concepció que l'actual Reforma Educativa atorga a l'educació per a la pau i exposa algunes dificultats externes i internes que troben les mestres i els mestres d'educació infantil i primària, per aplicar aquest eix transversal del currículum a les seves aules. Per fer front a aquests obstacles, es plantegen algunes qüestions i s'apunten algunes iniciatives i recursos didàctics, que resulten totalment insuficients si no compten amb un compromís decidit dels equips docents per aplicar-los i avaluar-ne els resultats.

1. El món abans, durant i després del dimarts 11 de setembre de 2001

Un repàs a alguns dels fets sobre els quals els mitjans de comunicació ens han informat durant els darrers mesos, ens recorda una vegada més la importància que sempre té la pau per a la vida de qualsevol persona i de qualsevol col·lectiu humà:

- la celebració de l'any 2000 com a l'Any Internacional de la Cultura de la Pau;
- les imatges d'infants ensinistrats per fonamentalistes islàmics per al suïcidi, que els ha de portar al cel després d'assassinar el major nombre possible de jueus;
- l'acte sobre "*Les universitats per una cultura de pau*", realitzat a L'Auditori de Barcelona, el dia 3 de maig;
- els anuncis de televisió del Ministeri de Defensa espanyol per captar joves que vulguin "*descobrir el professional que porten a dins*" i ingressin a l'exèrcit professional;
- la comunicació del Departament d'Estat de l'administració Bush, el mes de juliol passat, segons la qual aviat s'iniciaran experiments antimíssils que trencaran unilateralment el tractat ABM establert fins aleshores;
- el cotxe bomba d'ETA a Salou i la detenció dels membres del "comando Barcelona";

- les jornades de pregària i reflexió ecumèniques per la pau, organitzades, al setembre, a Barcelona, per la Comunitat de Sant Egidí;
- les intimidacions d'un grup de protestants contra pares catòlics nord-irlandesos que acompanyaven les seves filles a l'escola, al nord de Belfast;
- els atemptats terroristes comesos als EUA durant la Diada d'enguany...

El llistat podria ser molt més llarg si hi afegíssim, per exemple, l'anomenada violència domèstica, que afecta moltes persones més properes a nosaltres. Tots aquests fets evidencien una manca de pau i d'equilibri, tant a nivell individual com col·lectiu. Reclamen la lluita per una vida que necessàriament requereix d'una organització i d'un funcionament diferents en molts aspectes (començant per una redistribució de la riquesa --i de la pobresa, és clar!--, si volem que la situació no s'agreugi cada dia més...).

L'educació que els infants reben, sobretot de les famílies i escoles, hi té un paper fonamental (però no exclusiu), de cara a la prevenció d'aquests conflictes. La formació de persones sempre tolerants i obertes al diàleg, però també reflexives i crítiques, ha de ser una de les prioritats de pares i educadors. Però, com ja deia Dewey (1916):

"No n'hi ha prou amb ensenyar els horrors de la guerra i evitar tot allò que pugui estimular la gelosia internacional. S'ha d'accentuar tot allò que uneix els pobles en els seus propòsits i en els resultats cooperatius humans, independentment de les limitacions geogràfiques. El caràcter secundari i provisional de la sobirania nacional respecte a una associació i un intercanvi més ple, més lliure i més fructífer de tots els éssers humans, s'ha d'introduir com un estat d'ànim operant."

En realitat, què n'arriba, de tots aquests fets, als infants de les nostres escoles? Segons Benejam (1996), el medi d'avui no és el mateix que el medi que tenien els infants de fa unes dècades. La irrupció amb força dels mitjans de comunicació (especialment la televisió) fa que el medi psicològic de la major part dels nostres infants no coincideixi amb el medi físic més immediat, com sí que es donava abans. A través de la televisió, del cinema, d'internet..., avui perceben imatges d'altres temps i altres espais molt més llunyans, que fàcilment barregen la realitat, la ficció i la "realitat virtual" dels jocs d'ordinador, els Teletubbies, Shin-Chan o els dibuixos del Club Super 3 o del K3 que corresponguin. Per aquest motiu, diu la mateixa autora:

"El concepte de medi ja no es pot limitar a l'espai immediat ni sembla tan segur que s'hagi de procedir de l'immediat al llunyà. Avui la distància i el temps no presenten cap barrera substancial perquè les dificultats de relació han quedat obviades per la tecnologia: el passat pot ser revisat contínuament (vídeo) i la barrera de la distància ha desaparegut. Avui s'imposa una visió que integra el passat, el

present i el futur per entendre els fets en la seva temporalitat, com un procés, i la consideració del que passa aquí remet immediatament a la comparació amb altres fets, altres espais i cultures que avui es mostren familiars a les pantalles del televisor."

La influència dels models humans i socials que apareixen en aquests mitjans és important i demana una educació conjunta (especialment de la família i l'escola), per desvetllar i desenvolupar el pensament reflexiu i crític dels infants, perquè no tan sols siguin persones no violentes, sinó que també siguin persones compromeses activament en la construcció de la pau. Persones capaces de formar-se una opinió pròpia i raonada dels fets i que prenguin decisions per solucionar els conflictes a través del diàleg democràtic.

En el camp de l'educació formal, això requereix una acció decidida dels centres educatius, per concretar els objectius, els continguts, les activitats d'aprenentatge i d'avaluació que es portaran a terme, per treballar, i especialment viure, la cultura de la Pau, des de totes les àrees i tots els cursos. Òbviament, la tasca dels mestres i les mestres és clau, sense la convicció i el compromís actiu dels quals tot és debades:

"...en último término, la pesada carga de la responsabilidad del cambio y el perfeccionamiento en las escuelas recae sobre los hombros de los profesores y profesoras. Con independencia de lo nobles, sofisticadas o lúdicas que sean las propuestas de cambio y de perfeccionamiento, se reducen a la nada si los docentes no las adoptan en sus respectivas clases y no las traducen a una práctica eficaz en el aula."

(M. Fullan y A. Hargreaves, *¿Hay algo por lo que merezca la pena luchar en la escuela?*, 1997, p. 36)

Abans d'exposar algunes idees al voltant de l'Educació per la Pau a les escoles, cal tenir en compte com l'entén l'actual Reforma Educativa i cal aclarir alguns malentesos.

2. Els eixos transversals del currículum

L'actual Reforma Educativa concep l'Educació per la Pau com un eix transversal del currículum. Una opinió força estesa entre els mestres és la dels qui creuen que els eixos transversals del currículum són un afegit a totes les àrees curriculars d'Infantil, Primària, Secundària... i que, per exemple, celebrant un Dia de la Pau o una Setmana Intercultural ja "compleixen" el que l'esmentada Reforma proposa en el treball d'aquests continguts. En altres casos, alguns mestres són de l'opinió totalment contrària: tot són eixos transversals i el que caldria és suprimir les àrees curriculars establertes, perquè aquests eixos figuressin en el seu lloc i en cadascun d'ells es treballessin les matemàtiques, les llengües, el coneixement del medi...

En realitat, ni s'han de considerar un afegit ni segurament tampoc val a dir ara que tot són eixos transversals, com pot semblar que es desprèn d'algunes propostes (Blanch, 1999). Tampoc hem de desencoratjar les escoles que celebren aquestes diades o setmanes monogràfiques sobre un eix. Fan molt bé de fer-ho, però cal deixar clar que la proposta de la Reforma va més enllà d'aquests actes puntuals.

Més aviat, cal entendre-ho en bona part com una forma diferent d'enfocar uns continguts que en alguns casos ja es treballen, articulant-los a nivell de centre, des de les àrees establertes (Oller, 2000), perquè no només els treballin aquells i aquelles mestres que hi estiguin més sensibilitzades. És a dir, cal concretar-los explícitament en el Projecte curricular del Centre i desplegar-los en totes les àrees curriculars de l'etapa.

Per què es dona aquesta confusió? Segons el meu parer, a part que els cursos de formació del professorat sobre la Reforma Educativa que es van dur a terme en el seu moment no es poden considerar mai suficients per canviar les seves concepcions i les seves pràctiques educatives, hi ha dos fets que també hi han contribuït directament i indirectament.

D'entrada, la definició d'eixos transversals que figura tant en el currículum d'Educació Infantil com en el d'Educació Primària, elaborats per la Generalitat de Catalunya, és poc precisa: *"són aspectes destacables de la nostra societat que s'integren al si de les diferents àrees curriculars (en lloc de plantejar-los de forma compartimentada com a disciplines amb entitat específica), la qual cosa els confereix aquest caràcter 'transversal' pel seu tractament interdisciplinari"*. Algú pot dir que el Barça o el Club Super 3 (amb més de 500.000 infants associats a Catalunya) no són aspectes destacables de la nostra societat? I, en canvi, afirmaríeu que poden ser eixos transversals del currículum?

A més a més, el mateix Departament d'Ensenyament no ha aclarit suficientment després quins són i quins no són aquests eixos, almenys si ens atenem a les seves publicacions sobre el tema, des de l'entrada en vigor de la Reforma fins a l'actualitat (ja han passat nou anys). Els currículums n'expliciten set i, posteriorment, el Departament ha publicat les Orientacions per al desplegament d'alguns d'aquests. Però d'altres casos --com el de l'Educació per la Pau--, se'n diu ben poca cosa.

Per tot plegat, primer és necessari precisar més quina és la seva definició. I això vol dir concretar millor de com ho fa el currículum, i cal ser conscients que, anant més enllà del que diu el primer nivell de concreció, suposa optar per una interpretació que pot ser no compartida per tothom.

Fernando G. Lucini (1994) concreta més la definició dels actuals currículums. Segons aquest autor, els anomenats eixos o temes transversals són continguts curriculars que responen a tres característiques bàsiques:

- 1a Són continguts que *fan referència als problemes i als conflictes, de gran transcendència, que s'esdevenen en l'actualitat i davant dels quals és urgent adoptar una actitud personal i col·lectiva;*
- 2a A la vegada, són continguts *referits -fonamentalment- a valors i actituds*. Això significa que són continguts que contribueixen de forma especial a l'educació en valors morals i cívics, entesa aquesta com una educació al servei de la formació de persones capaces de construir racionalment i autònoma el seu propi sistema de valors, i a partir d'aquests, capaces de valorar críticament la realitat que els ha tocat viure i intervenir per transformar-la i millorar-la.
- 3a I, finalment, són continguts que *s'han de desenvolupar dins de les àrees curriculars establertes*, enfocant-les des d'una doble perspectiva: apropant-les i contextualitzant-les en àmbits relacionats amb la realitat i amb els problemes del món contemporani i, a la vegada, dotant-les d'un valor funcional o d'aplicació immediata respecte a la comprensió i a la possible transformació positiva d'aquesta realitat i d'aquests problemes.

A partir d'aquí, hom es pregunta quants eixos hi poden haver i si els podem classificar d'alguna forma. Sobre el nombre d'eixos, segons les administracions i institucions que consultem (MEC, el Departament d'Ensenyament, les universitats, els ajuntaments, les editorials...), es proposen o citen uns eixos o uns altres. Alguns, amb noms similars, es poden considerar comuns més o menys per a tothom; d'altres són diferents i es presenten com a més *específics*, si bé estan igualment amb relació d'alguna manera als primers. En qualsevol cas, tal com s'indica en els mateixos currículums, el llistat no està tancat, sinó que resta obert a tots aquells altres eixos "...relacionats amb les característiques dels centres, dels alumnes o de rellevància ocasional".

Quant a la seva classificació, partint de la base que tots comparteixen la seva incidència fonamentalment en el camp dels valors i de les actituds (en aquest sentit, formen part d'una educació moral i cívica), la proposta següent en diferencia tres blocs:

1r. EIXOS PER A UNA EDUCACIÓ EN LA CONVIVÈNCIA I EN LA DIVERSITAT

Aquest bloc estaria integrat per aquells eixos que, prioritàriament, pretenen una educació per a una bona relació entre les persones i els pobles:

- EDUCACIÓ PER LA PAU
  - Educació per a la convivència
  - Educació per als Drets Humans
  - Educació per al desenvolupament
  - Educació per a la democràcia...

- EDUCACIÓ PER A LA IGUALTAT O NO DISCRIMINATÒRIA
  - per raons de gènere o sexe
  - per raons d'ètnia o cultura
  - per raons religioses
  - Educació no sexista
  - Educació intercultural
  - Educació interreligiosa...

2n. EIXOS PER A UNA EDUCACIÓ EN MODELS DE DESENVOLUPAMENT

Un segon bloc estaria format per aquells eixos que incideixen especialment en una educació per a una millor organització i funcionament de les persones i de les societats:

- EDUCACIÓ AMBIENTAL

- EDUCACIÓ PER A LA SALUT
  - Educació per a la salut (física i mental)
  - Educació sexual
  - Educació per a l'alimentació
  - Educació en seguretat i prevenció d'accidents. Autoprotecció

- EDUCACIÓ PER AL CONSUM
  - Educació del consumidor i de l'usuari

- EDUCACIÓ VIÀRIA

- EDUCACIÓ PER A LA VALORACIÓ i CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI...

3r. EIXOS PER A UNA EDUCACIÓ EN MITJANS D'INFORMACIÓ I COMUNICACIÓ

Finalment, per possibilitar tant la relació entre persones (1r bloc) com l'organització i funcionament dels diferents col·lectius humans (2n bloc), és necessària la informació i la comunicació. Per aquest motiu, cal una educació per conèixer els diferents mitjans d'informació i comunicació actuals, a fi de saber obtenir, interpretar i expressar la informació i fer un ús adequat d'aquests mitjans:

- EDUCACIÓ AUDIOVISUAL
- EDUCACIÓ EN MITJANS DE COMUNICACIÓ
- EDUCACIÓ EN NOVES TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ

Evidentment, aquesta classificació és només una proposta, perquè, en molts casos, el treball d'un eix transversal té una relació directa amb eixos transversals dels altres blocs. Per exemple, tot i classificar l'Educació per a la Democràcia dins del primer bloc, referit a la relació entre les persones i els col·lectius, és obvi que també es tracta d'un model d'organització i funcionament social (2n bloc).

3. Les incomoditats de l'Educació per la Pau a les escoles

A diferència d'altres eixos transversals com l'Educació Viària o l'Educació Intercultural, el Departament d'Ensenyament no ha editat encara unes orientacions per al desplegament del currículum d'Educació Infantil i Primària de l'Educació per a la Pau. El març del 1996, en una conferència organitzada per la Fundació per la Pau i dirigida a estudiants de 3r curs de Magisteri matriculats en una assignatura optativa sobre eixos transversals, un dels responsables d'aquesta entitat afirmava que el Departament d'Ensenyament no havia aprovat uns materials didàctics que ells havien elaborat per les pressions d'algunes instàncies. Concretament, al·ludien a una trucada telefònica rebuda des de la Capitania General i que, ben segur, devia manifestar no compartir la mateixa concepció de pau i de societat que la reflectida en aquells materials.

L'Educació per la Pau és un eix controvertit perquè, com el cas dels altres eixos, aposta explícitament per un model social i de persona. I això significa que opta per l'educació en uns valors que no són vistos de la mateixa forma per tothom i que, per tant, generen tensions i poden provocar conflictes. En qualsevol cas, és evident que el pati d'una escola no pot ser mai el lloc d'exposició d'un

tanc de l'exèrcit (com es va donar fa uns anys en un poble de Castella i van recollir alguns mitjans de comunicació). Això no té res a veure amb l'Educació per la Pau.

Però aquest fet no és una anècdota. Tothom sap que l'exèrcit espanyol està tenint dificultats per poder reclutar soldats professionals, un cop finalitzada l'obligatorietat del servei militar. El darrer butlletí de la Fundació per la Pau (juliol / agost 2001), informa que:

"El Ministeri de Defensa continua adreçant-se a les escoles i centres d'ensenyament per tal de fer-los arribar propaganda sobre l'exèrcit, el seu paper en la societat actual i la possibilitat que els joves facin de soldat com a sortida laboral. Fa poques setmanes, els centres de secundària de Catalunya van rebre 2 vídeos, 1 cd-rom i diverses publicacions escrites."

Com a resposta a aquesta iniciativa, cal recordar que, des del 1998, la Fundació per la Pau va promoure la campanya "Escoles Objectores", a la qual es van adherir més de 150 centres a Catalunya, i van aconseguir aleshores aturar parcialment els plans del ministeri. Però com es pot comprovar, continua l'estira i arronsa.

4. Algunes idees per concretar l'Educació per la Pau a les escoles

Durant els darrers deu o quinze anys, han aparegut iniciatives concretes de diverses organitzacions no governamentals que han elaborat diversos materials didàctics per treballar aquest eix en les diferents etapes educatives, en què predominen els recursos que s'ofereixen a partir del cicle superior d'Educació Primària (com si abans, ben poca cosa es pogués treballar!). Sovint, aquests materials arriben als centres de les mans dels educadors més sensibilitzats, però troben dificultats perquè es treballin a les aules de tots els cursos d'una forma permanent, no esporàdica. Sovint, són materials enmig de molts altres materials que també arriben als centres i que, en conjunt, són vistos com una allau a afegir a unes àrees sobrecarregades de continguts. Sovint, és l'àrea de Coneixement del Medi (natural o social), la que acaba acollint aquests temes, i es deixa de banda qualsevol transversalitat.

Perquè l'Educació per la Pau s'incorpori al treball del centre de forma continuada, prèviament és necessària una presa de consciència individual i col·lectiva. És important que cada mestre es pregunti: "Faig prou, personalment --i l'escola com a centre--, perquè la Cultura de la Pau es treballi i sobretot sigui viscuda per tots els membres de l'escola?", "És suficient la celebració, el 30 de gener, del Dia Escolar de la no-Violència o d'una Setmana de la Pau?"...

Per donar un impuls decidit a aquest eix transversal des de totes les àrees curriculars (que ha de quedar reflectit en el Projecte curricular de Centre), cal concretar quins en seran els objectius, els continguts i les activitats d'aprenentatge i d'avaluació a cada cicle. A continuació, s'enumeren unes primeres orientacions per incorporar l'Educació per la Pau a les diverses àrees curriculars de Primària:

• **Àrees de llengua (catalana, castellana i estrangeres):**

- Entre les obres de qualsevol gènere literari (el conte, la rondalla, la novel·la, la poesia...), proposar la lectura d'aquelles que plantegen la reflexió i el debat sobre valors com l'amistat, la solidaritat, la justícia..., els drets humans. Conèixer l'obra d'algun/a escriptor/a que hagi treballat o treballi en favor de la Pau. Eliminar del vocabulari aquelles expressions populars, frases fetes, acudits..., que expressen un prejudici poc respectuós d'una o més identitats...

• **Àrees de coneixement del medi (natural i social):**

- Prioritzar un estudi crític, no sols descriptiu de la realitat natural i social més propera (cicle inicial) i general (cicle superior). Fer èmfasi en els problemes rellevants actuals derivats de l'incompliment del respecte dels drets humans. Plantejar situacions perquè els alumnes valorin els avantatges i els inconvenients del sistema democràtic i cerquin solucions dialogades als conflictes. Conèixer alguns personatges històrics i actuals que hagin destacat en la seva lluita en favor dels drets humans, així com conflictes que s'hagin resolt pacíficament i iniciatives actuals en favor de la pau...

• **Àrees d'educació musical, plàstica i física:**

- Entre les cançons i obres de qualsevol compositor clàssic o modern, proposar-ne l'estudi d'aquelles la lletra de les quals es refereixi a valors com la tolerància, la solidaritat, la justícia... Conèixer l'obra d'algun/a autor/a o grup que hagi destacat en el seu treball a favor de la Pau. Plantejar jocs i esports cooperatius, no competitius, així com activitats que desenvolupin diferents capacitats i aptituds físiques dels alumnes...

• **Àrea de matemàtiques:**

- Plantejar problemes l'enunciat dels quals es refereixi a situacions reals i útils de millora de la convivència entre les persones i els pobles. Aplicar exercicis de càlcul sobre problemes mundials que reflecteixin les desigualtats socials...

El treball sobre els conceptes fonamentals (conflicte, violència, no-violència, mediació, pau...) pot ser més o menys teòric i explícit segons els casos. Però només es donaran les condicions idònies perquè els valors treballats puguin ser assumits per l'alumnat si són valors viscuts. És a dir, si el centre és coherent en la seva organització i el seu funcionament, per exemple, tenint en compte les opinions dels alumnes, expressades lliurement des de les assemblees d'aula fins al Consell Escolar i representades pels delegats i les delegades escollides democràticament. Perquè la pau no és possible sense el respecte als Drets Humans i aquests només seran valorats si s'educa els futurs ciutadans en un autèntic esperit democràtic.

5. Recursos didàctics i fonts d'informació

La millor recomanació per a les persones interessades, tant en una anàlisi teòrica més aprofundida del tema com en l'aplicació pràctica de materials didàctics, és la consulta directa dels centres de recursos i documentació que ofereixen algunes entitats com la Fundació per la Pau o Justícia i Pau. Aquestes apleguen un nombre considerable de recursos en suports diversos i per a les diverses etapes educatives. S'enumeren a continuació alguns dels materials disponibles, sense cap pretensió d'exhaustivitat.

MATERIALS :

ANUARI 1995, exposició: *Una casa comuna, una casa complexa*. Fundació per la Pau
ANUARI 1996, exposició itinerant: *Per la Pau*. Fundació per la Pau (actualització Anuari 1993)

ANUARI 1997, exposició: *De la mà dels Drets Humans*. Fundació per la Pau

ANUARI 1999, campanya: *La Pau no passa pels exèrcits*. Fundació per la Pau
CD de la Pau (cd-rom interactiu). Barcelona, 2001.

Exposició: *El Tercer Món necessita Pau*. 2001. Justícia i Pau

• Pàgines web: www.pangea.org

A través d'aquesta pàgina podeu accedir a diferents webs d'Educació per la Pau o entitats i iniciatives relacionades amb aquesta, com per exemple:

- www.pangea.org/edualter

Xarxa de recursos sobre Educació per la Pau, el Desenvolupament i la Interculturalitat.

- www.pangea.org/perlapau
Fundació per la Pau
- www.pangea.org/unescopau
Escola de Cultura de Pau - Càtedra Unesco sobre Pau i Drets Humans
- www.pangea.org/sedupaz
Seminario de Educación para la Paz de la Asociación Pro Derechos Humanos
- www.justiciaipau.org
Justícia i Pau
- www.unescocat.org/escolcat
Escoles associades de la UNESCO
- www.senderi.org

Butlletí d'educació en valors, una iniciativa de diverses institucions vinculades al món de l'educació, que elabora i difon experiències i materials sobre educació en valors.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA:

- AAVV (1994). *Educar para la Paz. Una propuesta posible*. Madrid. Seminario Permanente de Educación para la Paz, Asociación Pro Derechos Humanos - Los Libros de la Catarata. Colección Edupaz, 1.
- AADD (1994). *L'alternativa del joc II (jocs i dinàmiques d'educació per a la pau)*. Barcelona. Asociación Pro Derechos Humanos. Col·lecció Edupaz, 2.
- BANDA, A. (1991). *Educació per la Pau*. Barcelona. Barcanova.
- CARRANZA, M. (1993). *El talp Eudald i els Caps de Carbassa*. Barcelona: Cruïlla. Col·lecció La Pipa de la Pau, núm. 1.
- HICKS, D. (Comp.) (1993). *Educación para la Paz*. Madrid. Morata - MEC.
- MARTÍNEZ, Q. (1991). *Entreteniments per la Pau i la Solidaritat*. Barcelona. Lliga dels Drets dels Pobles.
- MASIÀ, E. (1994). *L'Educació per a la Pau: una introducció*. Barcelona. Claret.
- MONCLÚS, A. y SABÁN, C. (1999). *Educación para la Paz. Contenidos y experiencias didácticas*. Madrid. Síntesis. Colección Síntesis Educación: Didáctica y Organización Escolar.

- RODRÍGUEZ, M. (1995). *La Educación para la Paz y el Interculturalismo como tema transversal*. Barcelona. Oikos-tau.

L'editorial CISS-PRAXIS va editar, l'any 2000, un recull monogràfic amb el títol "Educar para la paz y la resolución de conflictos", dins de la col·lecció Biblioteca Básica para el Profesorado. Conté una ressenya i una valoració dels llibres i articles recents considerats d'interès, així com d'algunes webs d'entitats relacionades amb el tema.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BENEJAM, P. (1996). *Els objectius de les sortides*, a Perspectiva Escolar, núm. 204.
- BLANCH, X. (dir.) (1999). *100 eixos transversals*. Barcelona. La Galera. Col·lecció Caixa d'eines educatives, núm. 3.
- DEWEY, J. (1985). *Democràcia i escola*. Vic: Eumo - Diputació de Barcelona. Col·lecció Textos Pedagògics, 3.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1992). *Currículum d'Educació Primària*.
- LUCINI, F. G. (1994). *Temas transversales y educación en valores*. Madrid. Anaya
- PERSPECTIVA ESCOLAR, núm. 243 (març 2000). *Els eixos transversals: una reinterpretació del currículum*. Barcelona. Associació de Mestres Rosa Sensat.

ABSTRACT

Numerosos hechos de la actualidad de cada día muestran la necesidad que de la paz tienen la dignidad de la vida humana y la sostenibilidad del planeta. Este artículo hace hincapié en la concepción de la actual Reforma Educativa en lo que a la educación para la paz se refiere y expone algunas dificultades externas e internas que las maestras y los maestros de educación infantil y primaria encuentran a la hora de aplicar este eje transversal del currículum en sus aulas. Para hacer frente a estos obstáculos, se plantean algunas cuestiones y se apuntan diversas iniciativas y recursos didácticos, que resultan totalmente insuficientes si no cuentan con un compromiso decidido de los equipos docentes para aplicarlos y evaluar sus resultados.

Many events at present show more and more the need of peace for human life dignity and the planet's sustainability. This article emphasizes the concept that the current Educational Reform gives to education for peace, and states some external and internal difficulties that teachers in primary and pre-school education come across when applying this transversal element of the syllabus in their classrooms. To face these barriers, some questions are posed, and some initiatives and educational resources are described, which are absolutely insufficient if there is no definite commitment on the part of teaching teams to apply them and assess their results.

Beaucoup de faits de l'actualité montrent chaque jour le besoin de paix pour la dignité de la vie humaine et le maintien de la planète. L'article met en avant la conception que l'actuelle Réforme Éducative concède à l'éducation pour la paix ; puis, expose quelques difficultés externes et internes affrontées par les maîtres et maîtresses des crèches et des écoles primaires pour appliquer cet axe transversal sur le curriculum de leurs classes. Pour faire face à ces obstacles, on se propose quelques questions et on note des initiatives et recours didactiques qui s'avèrent complètement insuffisants sans le compromis décidé des éducateurs de les appliquer et en évaluer les résultats.

